

АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадгаар зүйлд зааснаар "Монгол Улсад газар, түүний хэвлий, ой, ус, амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг гагцхүү ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байна; Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн өмч мөн" гэж заасан нь ашигт малтмалын өмчлөгч нь төр байх ба энэ утгаараа тусгай зөвшөөрөл олгох эрх бүхий субъект нь Төрийн захиргааны байгууллага байхыг хуульчилсан байна. Мөн Монгол Улсын 2006 оны Ашигт Малтмалын тухай хуулийн тавдугаар зүйлд "Монгол Улсын газрын гадаргуу болон түүний хэвлийд байгалийн байдлаараа оршиж байгаа ашигт малтмал төрийн өмч мөн" бөгөөд "Төр өмчлөгчийн хувьд энэ хуульд заасан нөхцөл, шаардлага, журмын дагуу ашигт малтмал эрэх, хайх, ашиглах эрхийг бусад этгээдэд олгох эрхтэй" гэж заасан байна.

Уул уурхайн үйл ажиллагаа нь алслагдсан хөдөө орон нутагт хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, зам тээвэр, ус ба цахилгаан зэрэг дэд бүтэц хөгжүүлэх, уул уурхайн ашиг орлого, татварын орлогыг дахин хуваарилах замаар улсын төсвийн хуваарилалт болон хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, уул уурхайн компаниуд нийгмийн хариуцлагын төслүүд хэрэгжүүлэх зэрэг олон зэрэг үр нөлөөг орон нутагт авчрах боломжтой. Гэвч уул уурхайн үйл ажиллагаа нь иргэдийн нүүлгэн шилжүүлэлт, амьжиргаа ба соёлын өөрчлөлтүүд, замын хөдөлгөөн, тоосжилт, дуу чимээ зэрэг эрүүл мэнд болон аюулгүй байдлын нөлөөллүүд, орон нутгийн хүн амын өсөлтөөс үүдэн нийгмийн дэд бүтэц болон нийгмийн үйлчилгээнд нэмэлт ачаалал үүсэх зэрэг сөрөг үр дагавар үүсгэх боломжтой.

"Хариуцлагатай тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч" гэдэг нь уул уурхайн үйл ажиллагаа явагдах орон нутгийн иргэдийн эрх ашгийг хүндэтгэх, байгаль орчинд хохирол, нөлөө багатай үйл ажиллагаа эрхлэх, нөхөн сэргээлт-хаалтын ажлыг төлөвлөгөөний дагуу гүйцэтгэх, цаг тухайдаа бүрэн хэмжээгээр ашигт малтмалын нөөцийн төлбөр болон холбогдох бусад татвараа төлөх гэсэн ухагдахуун байдаг. Хариуцлагатай уул уурхай хөгжүүлэх асуудал нь олон улсын уул уурхайн салбарын гол зорилго бөгөөд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид тавих ерөнхий шаардлагыг шалгуур үзүүлэлтийн "хүлээн зөвшөөрөгдсөн байдал" үзүүлэлтээр дүгнэхэд хангахгүй байна. Иймд хайгуул, ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн өргөдөл, ашиглалтын тусгай зөвшөөр асуудал нь олон улсын уул уурхайн салбарын гол зорилго бөгөөд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид тавих шаардлагад өмчлөгч, эзэмшигч, ашиглагчаас үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрөл авах, нутгийн иргэдийн эрх ашгийг хүндэтгэх, байгаль орчинд хохирол багатай үйл ажиллагаа явуулах нь зүйтэй учраас "Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хууль"-ийн төслийг боловсруулав.

АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцүүлэн боловсрууллаа.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадгаар зүйлд зааснаар “Монгол Улсад газар, түүний хэвлий, ой, ус, амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг гагцхүү ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байна; Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн өмч мөн” гэж заасан нь ашигт малтмалын өмчлөгч нь төр байх ба энэ утгаараа тусгай зөвшөөрөл олгох эрх бүхий субъект нь Төрийн захиргааны байгууллага байхыг хуульчилсан байна. Мөн Монгол Улсын 2006 оны Ашигт Малтмалын тухай хуулийн тавдугаар зүйлд “Монгол Улсын газрын гадаргуу болон түүний хэвлийд байгалийн байдлаараа оршиж байгаа ашигт малтмал төрийн өмч мөн” бөгөөд “Төр өмчлөгчийн хувьд энэ хуульд заасан нөхцөл, шаардлага, журмын дагуу ашигт малтмал эрэх, хайх, ашиглах эрхийг бусад этгээдэд олгох эрхтэй” гэж заасан байна.

Оролцогч талуудын харилцан итгэлцэлд суурилсан хариуцлагатай, тогтвортой уул уурхайг хөгжүүлэхэд олон нийтийн бодитой оролцоог хангах, эрх, ашиг сонирхлыг нь хөндөх асуудлаар тэднээс чөлөөт, урьдчилсан, мэдээлэлтэй зөвшөөрөл авах нь чухал ач холбогдолтой.

Шийдвэр гаргах түвшинд орон нутгийн байгууллага, иргэдийн бодитой оролцоог хангах замаар харилцан итгэлцлийн тогтолцоог бий болгох асуудал сүүлийн 20 гаруй жилийн хугацаанд уул уурхайн салбарын засаглалын тулгамдсан асуудал хэвээр байна. Хаалттай засаглал, хариуцлагагүй уул уурхай, харилцааны үл ойлголцол нь төсөл, хөтөлбөрийг үгүйсгэх хандлагыг иргэдийн дунд бий болгож байгааг бүх талууд хүлээн зөвшөөрдөг. Иймд дээрх асуудлыг оновчтой шийдвэрлэхгүйгээр тогтвортой хөгжил, салбарын өсөлт хөгжлийг хангах боломжгүй юм.

НҮБ-ын Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн хороо уул уурхайн төслүүдийн малчин иргэдийн хүний эрхэд үзүүлэх сөрөг нөлөө, тэр дундаа малчдын ашиглаж дадсан газар нутагт Засгийн газар ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олгоход малчдын чөлөөт, урьдчилсан, мэдээлэлтэй зөвшөөрлийг авдаггүй талаар санаа зовниж байгаагаа илэрхийлээд Монгол улсад дараах зөвлөмжийг өгсөн. Эдгээрт, (а) ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олгохоосоо өмнө хүний эрхийн болон байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх; (б) үнэлгээний явцад тухайн төслийн нөлөөлж болох бүхий л сонирхогч этгээдүүдийн идэвхтэй оролцоог хангах; (в) малчдын эрхэд нөлөөлж ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг олгохоос өмнө тэдэнтэй өргөн хүрээний хэлэлцүүлэг зохион байгуулах; (г) малчдад хүртээмжтэй, зардал багатай, үр дүнтэй гомдол гаргах механизмыг бий болгох; (д) тэдэнд зохистой нөхөн төлбөр олгох явдлыг хангах зэрэг хамаарна.

Гэвч эрдэс баялгийн ашиглалтыг нэмэгдүүлэх замаар эдийн засгийг эрчимжүүлэх бодлого, арга хэмжээг Засгийн газраас хэрэгжүүлэхдээ ашигт малтмалын үйл ажиллагааны улмаас эрх, ашиг сонирхол нь хөндөгдсөн, нөлөөлөлд

өртсөн иргэд, олон нийтийн бодитой оролцоог сулруулж, тэдний шүүмжлэлийг дарах оролдлого хийж байгаад иргэний нийгмийн байгууллагууд болон иргэд санаа зовниж байгаагаа илэрхийлсээр байна.

Монгол Улсад эрх, ашиг сонирхол нь зөрчигдсэн иргэдтэй бодитоор зөвшилцөх, тэднээс чөлөөт, урьдчилсан, мэдээлэлтэй зөвшөөрөл авах олон улсад нэгэнт хүлээн зөвшөөрөгдсөн тогтолцоог бүрдүүлэхэд бодитой ахиц гарахгүй байгаа бөгөөд зарим тохиолдолд ухралт ажиглагдаж байна. Ийнхүү иргэдтэй бодитоор зөвшилцөх зохицуулалт шаарлагатай байгаа тул уг хуулийн төслийг боловсруулав.

Хуулийн төсөл, танилцуулгад олон нийтээс санал авахаар парламент вэб сайтад 2023 оны 10 дугаар сарын 15-аас 11 дүгээр сарын 13-ны хугацаанд байршуулан нээлттэй хэлэлцүүлсэн.

--- оОо ---
